

*Джиган Надія Григорівна,
Національний університет «Острозька академія»*

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС: ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ФУНКЦІЇ

Поняття «політичний дискурс» вивчається представниками різних наук порівняно недавно, що продиктовано відносно недавнім початком бурхливого розвитку політичної науки (50-ті рр. XXст.) Актуальність дослідження політичного дискурсу зумовлена, по-перше, об'єктивною потребою в науковому обґрунтуванні даного феномена, адже і досі не існує узгодженості щодо розуміння політичного дискурсу. По-друге, політика – це сфера людської діяльності, в якій діє система механізмів та технологій політичного спілкування, які здійснюють вплив на політичну реальність країни. Тому виникає потреба вивчати та аналізувати ці процеси, щоб запобігти можливим спробам маніпуляцій суспільною свідомістю.

Науковцями, котрі заклали підвалини теорії політичного дискурсу були представники кембріджської та оксфордської філософських шкіл у 50-ті рр. XX ст. Серед класичних робіт з даної проблематики можна назвати праці Т.А. ван Дейка, Р. Барта, М. Фуко, Ю. Хабермаса. До українських дослідників проблеми політичного дискурсу відносяться: М.В. Ільїна, Є.І. Шейгала, С. Андрусів, С. Павличко, Г.Г. Почепцов, Є. Бистрицький та ін.

Об'єктом цієї статті є політичний дискурс. **Предметом** – характеристики та функції політичного дискурсу. **Метою** представленої статті є теоретичне обґрунтування поняття «політичний дискурс» Відповідно до мети були поставлені наступні **завдання**:

- пояснити поняття «політичний дискурс»;
- охарактеризувати його з точки зору його особливостей;
- виокремити основні функції політичного дискурсу.

Поняття «дискурсу» надзвичайно багатозначне і таке, що не має конкретного визначення, адже вживається воно у різних науках з різним значенням. Дискурс вважають виявом етнокультурних та культурно-історичних особливостей комунікації, правил спілкування в суспільстві, втіленням мети мовців. Також дискурс отожднюють

власне із поняттям «тексту». Причому під «текстом» може розумітися не тільки специфічний продукт мовної діяльності, усний чи письмовий, а й будь-яке явище дійсності, пов'язане із комунікацією [3].

Найпоширенішими визначеннями поняття «дискурсу» є: «Дискурс - система комунікації, поле комунікативних практик, розглянуте в реальному і потенційному (віртуальному) аспектах» [1: 56]. Ю. Хабермас розумів це поняття так: «Дискурс - це комунікація особливого виду, мета якої - неупереджений аналіз реальності, позбавлений суб'єктивізму дослідників». Одним із популярних визначень також є таке: «Дискурс – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різну форму вияву та відбувається у межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; синтез когнітивних, мовних і позамовних чинників [1: 58].

Що ж до політичного (або як його називають ще «політологічного») дискурсу, то у цьому випадку під цим поняттям розуміється зв'язаний текст, зумовлений ситуацією політичного спілкування у сукупності з прагматичними, соціологічними, психологічними та іншими факторами [6]. Політичний дискурс актуалізується у таких жанрах, як промова політика, інавгураційне звернення президента, політичний документ (указ президента, закон), звіти уряду у парламенті, затвердження або обговорення бюджету тощо. Дискурс будь-якого типу є так «званим полем боротьби» різних сторін, проте особливого значення набуває саме політичний дискурс, адже він фактично є полем боротьби за владу. Насправді ж, політичний простір є місцем застосування різноманітних технологічних прийомів, за допомогою яких політтехнологи намагаються створити та нав'язати суспільству своє бачення соціального світу для того, щоб здобути підтримку того ж таки суспільства. Політична мова – надзвичайно специфічна, що зумовлено самою її природою. Політична мова відрізняється від звичайної в основному тим, що характеризується наступними ознаками:

- політична лексика вміщує в собі власне політичну термінологію;
- політичне мовлення характерне своїми мовними прийомами та структурою;
- специфічне звукове та письмове оформлення [2: 46].

Оскільки політичний дискурс – це особливий різновид публічного мовлення, то він характеризується цілою низкою специфічних засобів. Політики та політтехнологи, як ніхто інший, усвідомлюють необхідність оволодіння таким стилем мовлення літературної мови, який здатний забезпечити їм найвищий рейтинг довіри [4: 86]. Отож,

специфіка політичного дискурсу насамперед полягає у полемічності мовлення. Вона виступає такою собі театралізованою виставою спрямованою на те, щоб викликати негатив суспільства по відношенню до певного політика-конкурента. Для цього нав'язується ряд цінностей та оцінок. Ось чому терміни, які підтримуються прибічниками одних поглядів, негативно сприймаються їхніми противниками. Однією з особливостей політичного дискурсу є його спрямованість на майбутнє. Такі майбутні контексти мають низку переваг, адже їх достатньо важко одразу цілковито заперечити чи перевірити, отож залишається лише дослухатися до ідей, які пропонує цей тип дискурсу. Ще однією особливістю політичного дискурсу є використання певних формальних засобів, коли звичні мовні одиниці мови отримують незвичну інтерпретацію, а також, коли звичайні, на перший погляд, ситуації використовують у нових несподіваних смислових контекстах. Загалом же, основними ознаками політичного мовлення є його ідеологічний та пропагандистський характер, заангажованість, оцінювання, коннотативність та денотативність одних і тих же мовних знаків під впливом соціо-культурних та інших факторів.

Розглядаючи функції політичного дискурсу та його ефективність потрібно враховувати, про який саме політичний дискурс йде мова. У контексті недемократичного політичного дискурсу кожна людина (група, колектив) може фігурувати як об'єкт політичного впливу так і його суб'єкт.

Демократичний же дискурс завжди орієнтований на створення таких умов за яких, по-перше, кожен його учасник мав би право самостійно вирішувати брати участь у ньому чи ні, по-друге, всі його учасники (тобто всі члени громадського суспільства) мали б реальну можливість впливати на політичну владу, по-третє, політична влада не могла б нехтувати думкою, як більшості, так і меншості [6: 82].

Втім, незалежно від характеру політичного дискурсу, його цілі та функції в загальному залишаються незмінними: переконати людей обрати «правильну» політичну силу (функція переконання та політичної пропаганди). Похідними від цієї основної є наступні функції, які в кінцевому результаті визначають ефективність певного політичного дискурсу:

- нав'язування інших цінностей та оцінок;
- навіювання негативного відношення до політичного противника (створення створення так званого образу ворога, тобто політика, винного проблемах – такий образ ніби об'єднує суспільство; або просто висміювання противника, що принижує політика в очах людей) [2].

Висновки

Як ми бачимо, тема політичного дискурсу є досить обширною. Вона зачіпає не лише проблему точного визначення поняття, її характерних ознак чи функцій. Розуміння політичного дискурсу вимагає глибокого дослідження багатьох інших аспектів цієї проблеми, як от ефективності політичного дискурсу, психологічних особливостей автора та аудиторії, прихованих мотивів, вплив соціо-культурних особливостей на політичний дискурс певної країни та багато інших аспектів. Політичний дискурс необхідно розглядати з різних кутів зору, для дослідників важливо розуміти власне цінність політичного тексту в цілому, а також думки, певні послання та ідеї, які містить цей дискурс. Загалом широке коло проблем політичного дискурсу потребує подальших досліджень та нових ідей.

Список літератури:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич – К.: Академія, 2004. – 344 с.
2. Демянков В.З. Политический дискурс как предмет политологической филологии / Демянков В.З. - М.: ИНИОН РАН, 2002. – С. 32-43.
3. Лук'янець В. Філософія дискурсу / В. Лук'янець // Вісник НАН УКР - 2002. - №12. – С. 22-28.
4. Піча В.М. Політологія: терміни, поняття, персоналії, схеми, таблиці: підруч. [для студ. вищ. навч. Закл.] / В.М. Піча - К.: Каравела, 2000.– 320 с.
5. Проблеми дискурсної лінгвістики [електронний ресурс] / Кусько К.Я. – Л.: ЛНУ, 2001. – 158с. – Режим доступу: [//www.nsu.ru/education/virtual/htm](http://www.nsu.ru/education/virtual/htm)
6. Фоменко О.С. Політичний дискурс демократичного суспільства / О.С. Фоменко // Вісник Київського університету. –1998. - № 27.– 102 с.